

บทที่ 6

หลักฐานทางประวัติศาสตร์

หลักฐานทางประวัติศาสตร์ชั้นต้น

หลักฐานทางประวัติศาสตร์ชั้นต้น มี 3 ประเภท ดังนี้

1. หลักฐานประเภทลายลักษณ์อักษร มี 2 ประเภท คือ

1.1 ประเภทวรรณกรรม (literary sources) ได้แก่

1.1.1 เรื่องเล่า เรื่องบรรยาย (narration) และเรื่องพรรณนา (description)

1.1.2 บันทึกเหตุการณ์รายปี (annals)

1.1.3 บันทึกเหตุการณ์ตามลำดับกาลเวลา (chronicles)

1.1.4 บันทึกรายวัน (dairies) และบันทึกเฉพาะเรื่อง

1.1.5 จดหมาย หนังสือติดต่อ หนังสือสั่งการ

1.1.6 บันทึกความทรงจำ (memoirs)

หลักฐานประเภทนี้เป็นเอกสารส่วนบุคคล (private papers) ผู้บันทึกเป็นผู้เห็นเหตุการณ์ หรือเป็นผู้ทำให้เกิดเหตุการณ์

1.2 ประเภททางการ (official source materials) เอกสารประเภทนี้เป็นเอกสารขององค์กร สถาบัน ชมรมสมาคม บริษัท เป็นต้น เอกสารทางการที่สำคัญคือ เอกสารของราชการ ศาสนจักรและวงการค้าและธุรกิจ เป็นต้น

เอกสารราชการหรือเอกสารของรัฐบาลคือเอกสารที่หน่วยราชการผลิตและถ่ายทอดออกไป เช่น เอกสารของกระทรวงทบวงกรม กฎหมาย คำสั่ง ระเบียบปฏิบัติ ระเบียบข้อบังคับ ข้อตกลง รายงาน จดหมาย บันทึก หนังสือราชการทั่วไป รายงานการประชุม วารสารและจุลสาร เป็นต้น

เอกสารของศาสนจักร ได้แก่ พระคัมภีร์ บทสวด บทเทศน์ วรรณกรรมคำสอน กฎระเบียบ คำสั่ง คำประกาศ เป็นต้น

เอกสารของบริษัท ได้แก่ กฎระเบียบ บัญชี รายงานการประชุม บรรดาข้อตกลง สัญญาซื้อขาย เป็นต้น

เอกสารประเภทลายลักษณ์อักษร มีวิธีการถ่ายทอหลายแบบ ที่สำคัญ ได้แก่

1. ถ่ายทอเป็นลายมือ (manuscripts) ทั้งแบบหวัด แบบบรรจง แบบวิจิตรศิลป์ อาจมีฉบับเดียว หรือคัดลอกไว้หลายฉบับ
2. ถ่ายทอเป็นจารึกบนวัตถุและอาคารสถานที่ทั้งภายในและภายนอก จารึกบนวัตถุหลากหลาย เช่น หิน ดินเหนียว โลหะ ไม้ หินปูน หินทราย เป็นต้น วัตถุและสถานที่ อาจปรากฏอยู่ใต้ดินหรือใต้น้ำ
3. ถ่ายทอเป็นตัวพิมพ์ดีด (typescripts) ฉบับเดียวหรือหลายฉบับ แต่ไม่ได้พิมพ์เป็นหนังสือเพื่อเผยแพร่ (unpublished)
4. ถ่ายทอด้วยการตีพิมพ์เผยแพร่ (publications) มีปริมาณมาก จำหน่ายแจกหรือให้เปล่า
5. ถ่ายทอด้วยเครื่องจักร (machine) เช่น ประเภทไมโครฟอร์ม (microform) คอมพิวเตอร์และถ่ายทอเป็นภาพยนตร์ โทรทัศน์ หรือวิดีโอ วีซีดี เป็นต้น

การอ้างอิงหลักฐานประเภทลายลักษณ์อักษร มีวิธีการและรูปแบบมากมายที่ล้วนขึ้นอยู่กับวิธีการถ่ายทอเป็นสำคัญ ในการทำบรรณานุกรม มักนิยมแบ่งย่อยเป็นเอกสารประเภทที่ไม่พิมพ์เผยแพร่และประเภทตีพิมพ์เผยแพร่

2. หลักฐานชั้นต้นประเภทตกทอดมาจากอดีต (traditional source materials) ที่สำคัญคือ ลัทธิประเพณี พิธี ขนบธรรมเนียม คติชาวบ้าน บทเพลง สำเนาเพลง เป็นต้น

3. หลักฐานชั้นต้นประเภททัศนวัตถุ จับต้องเห็นได้ (visual evidences or material source materials) คือวัตถุสิ่งของที่เกิดจากกิจกรรมของมนุษย์ในอดีต ตกค้างอยู่บนดิน ใต้ดิน ใต้น้ำ ในอาคารสถานที่ ที่สำคัญคือ โครงกระดูกสิ่งมีชีวิต ซากพืช เครื่องมือเครื่องใช้ ภาชนะดินเผา เครื่องปั้นเผา เครื่องประดับ วัตถุมงคล ศิลปวัตถุ โบราณสถาน โบราณวัตถุ จิตรกรรมฝาผนัง เพดานและเสา ประติมากรรมฝาผนัง เพดาน เสา หลัองคา งานศิลป์และงานหัตถกรรม ตลอดจนวรรณคดี

หลักฐานทางประวัติศาสตร์ชั้นรอง

หลักฐานชั้นรอง คือหลักฐานจดบันทึกจากการบอกเล่า หรือจดบันทึกโดยใช้เอกสารหลักฐานชั้นต้น หรือจดบันทึกเรื่องราวที่ผ่านมาแล้ว ผู้เขียนมิได้รู้เห็นอยู่ในเหตุการณ์โดยตรง นำหนักความน่าเชื่อถือของข้อเท็จจริงของหลักฐานชั้นรองขึ้นอยู่กับหลักฐานที่อ้างอิง สมัยที่เขียนและประเภทของผู้เขียนเองว่าเป็นใคร หลักฐานทางประวัติศาสตร์ชั้นรองที่สำคัญได้แก่

1. หนังสือที่แต่งโดยใช้หลักฐานทางประวัติศาสตร์ เช่น ประวัติศาสตร์ไทย, กบฏ ร.ศ. 130, การปฏิวัติ 2475 เป็นต้น

2. บันทึกเรื่องหรือเหตุการณ์ที่ผ่านมาช้านานตามความทรงจำหรือบันทึกตามคำบอกเล่า ตามที่ได้ยินได้ฟัง มิได้ใช้หลักฐานประวัติศาสตร์เป็นสำคัญ เช่น แม่เล่าให้ฟัง, กบฏแมนฮัตตัน, พ่อเล่าให้ลูกฟัง, ฝรั่งเศสยึดเมืองตราด

3. หนังสือวิชาการ เช่น บทความทางวิชาการ บทความของวารสารวิชาการ เอกสารสัมมนา วิทยานิพนธ์ระดับบัณฑิตศึกษาและดุษฎีบัณฑิตศึกษา คำบรรยาย สุนทรพจน์ ปาฐกถา การเสวนา สารานุกรม พจนานุกรม

เอกสารหลักฐานชั้นรองมีวิธีการถ่ายทอดได้หลายวิธีการ เช่น ถ่ายทอดด้วยลายมือพิมพ์ หรือตีพิมพ์เผยแพร่ หรือเผยแพร่โดยการทำสำเนา หรือเผยแพร่ทางคอมพิวเตอร์ทางอินเทอร์เน็ต ภาพยนตร์ วิดีโอ วีซีดี หรืออ่านบันทึกลงแถบบันทึกเสียงและถ่ายทอดเป็นไมโครฟอร์ม เป็นต้น